

הוספה
מיוחדת

עמ' כב

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תריא

ערש"ק פרשת תבוא ה'תשע"ז

"בת קול מברכתו" - מנלן?

"אנוס על פי הדיבור" - איך יתכן?

שי' הרמב"ם בגדר חיוב והלכת בדרכיו

שמחה מטוב חלקו - שהוא יהודי

אור
החסידות

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תבוא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תריא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

"בת קול מברכתו" - מנצח?

מדוע נשתנתה מצוות ביכורים מכל המצוות שהשכר עלי' מובטח לאדם על ידי בת קול? /
ה"מדה כנגד מדה" שרואים בכללות מצוות ביכורים / ה'בת קול' כנגד 'הרמת קול'

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 227 ואילך)

ז. פנינים עיונים וביאורים קצרים.....

"הבאת ביכורים" - ומה עם מעשר? / "האמרת" ו"האמירך" - "בכל יום!"

ח. יינה של תורה.....

"על כרחך אתה חי" כתנאי להצלחה

התלבשות הנשמה בגלות הגוף השפל היא בעל כרחך / הנשמה רוצה להישאר בגלותה
והעיקר למלאות שליחותה / מוכרח שירגיש תמיד "על כרחך אתה חי" / דוקא כאשר "אנוס
על פי הדיבור" יכול להצליח בשליחותו

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1217 ואילך)

י. פנינים דרוש ואגדה.....

מדוע ירידת הנשמה היא "לשון שמחה"? / בין "מודה אני" ל"מודים אנחנו לך"

יג. חידושי סוגיות.....

ש' הרמב"ם בגדר חיוב והלכת בדרכיו

יביא דברי הש"ס והרמב"ם דיש חיוב בפני עצמו לנהוג בדרכי ה', ויקשה דלכאנ' הוא חיוב
כולל מכמה מצוות ולא נתחדש בו דבר / יכריח דאין לתרץ שהחידוש הוא חיוב בדברים
התלויים בלב לבד, ויסיק דהחידוש הוא הכוונה שבלב המחוייבת שצ"ל במעשים אלו

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 135 ואילך)

יז. תורת חיים.....

עבדו את ה' בשמחה

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה (תבוא כח, מז)

יט. דרכי החסידות.....

רוח של תשובה

כב. הוספה - שיחות קודש.....

העולם הזה דומה לפרודור

לקט דברות קודש על היות הגשמיות והעולם הזה דבר טפל בלבד לגבי העיקר - התורה
ועבודת השי"ת

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"בת קול מברכתו" – מנלן?

מדוע נשתנתה מצוות ביכורים מכל המצוות שהשכר עלי' מובטחת לאדם על ידי בת קול? / ה"מדה כנגד מדה" שרואים בכללות מצוות ביכורים / ה'בת קול' כנגד 'הרמת קול'

א. בפרשתנו (כו, טז): "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". ופירש רש"י על המלים "ושמרת ועשית אותם" – "בת קול מברכתו: הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה". ולכאורה תמוה: בפשטות המלים "ושמרת ועשית אותם" הן לשון של ציווי ופקודה, הוראה לאדם (וכן באמת פירשו באבן עזרא ובספורנו) – ומה טעם מפרש אותם רש"י במשמעות של ברכה מלמעלה?

וכבר האריכו במפרשי רש"י בביאור טעמו; ונקודת הענין, שרש"י למד זאת מכך שפסוק זה נאמר לאחר פרשת הציוויים על ביכורים וידיי מעשרות, וגם לאחר שהפסוק מתאר את קיום הציוויים בפועל נוכפי שפירש רש"י את הפסוק דלעיל מיני': "השקיפה ממעון קדשך מן השמים" – "עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות" כו], ולכן אין לפרשו במשמעות של ציווי והוראה, שהרי האדם כבר שמר ועשה, אלא בהכרח לפרשו במשמעות של ברכה – שיזכה האדם לשמור ולעשות את הביכורים בשנה הבאה.

אבל עדיין צריך ביאור, כי גם כאשר באים לפרש את המלים "ושמרת ועשית אותם" במשמעות של ברכה, מהיכי תיתי לחדש ש"בת קול מברכתו"?

ולכאורה, הרי זה דבר נפלא שאין לו חבר בכל מצוות התורה. מצינו אמנם בריבוי מצוות שהכתוב מבטיח לאדם כל מיני שכר וברכה, אבל כאן מחדש רש"י שלא זו בלבד שהברכה מפורשת בתורה אלא שהאדם המקיים מצות ביכורים זוכה שתהי' בעבורו בת קול מיוחדת מן השמים המברכת אותו ("הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה"). וטעמא בעי.

ב. ויש לומר בזה, ובהקדים דיוק לשון רש"י – "הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה". ולכאורה, ה' לרש"י לומר "הבאת ביכורים היום – תביא לשנה הבאה", או "תעשה לשנה הבאה" (שהרי בא לפרש את לשון הפסוק: "ועשית אותם") וכיוצא בזה. ומה טעם נקט לשון "תשנה" דוקא?

ויש לבאר, דהנה בכללות הפרשה כאן רואים את הענין של 'מדה כנגד מדה'. וכמו בפסוקים שבאים מיד לאחר מכן: "את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים . . . וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה". כלומר: אין כאן שכר סתם, אלא דוקא באופן של מדה כנגד מדה, בדיוק בהתאם למעשי האדם – כיון ש"את ה' האמרת", לכן "ה' האמירך".

ולכן גם כאן לומד רש"י, שהמלים "ושמרת ועשית אותם" אינן מלמדות על סתם ברכה וזכות שתבוא לאדם בזכות הביכורים, אלא דוקא על ברכה באופן של מדה כנגד מדה. וזהו שאומרים לו "הבאת ביכורים היום – תשנה לשנה הבאה": אין כאן ברכה 'חדשה', אלא שאותו דבר גופא שאתה עושה היום – תחזור ותעשה אותו הדבר לשנה הבאה.

ג. וענין זה של 'מדה כנגד מדה', ניכר ומודגש ביותר בכללות מצות הביכורים:

כיון שהקב"ה הוציאנו מהעבודה הקשה של מצרים, ונתן לנו את ארץ ישראל, באופן של "ארץ זבת חלב ודבש" – לכן: (א) כנגד זה שהוא הביא אותנו "אל המקום הזה" – הרי אנחנו באים "אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך"; (ב) וכנגד זה שהוא נתן לנו את הארץ והפירות וכו', הרי אנחנו באים ומביאים את הפירות הטובים ומניחים אותם "לפני ה'".

אמנם יש במצות ביכורים פרט שלכאורה אינו במדה זו, והוא העני' בקול של האדם – "וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", ופירש רש"י: "וענית, לשון הרמת קול". ואם אכן כל הפרטים בביכורים הם באופן של "מדה כנגד מדה" – הרי צריכה להיות "מדה" מתאימה כנגד "מדה" זו של עניית קול!

על כך מפרש רש"י, שאכן, גם כנגד ההרמת קול יש שכר באופן של מדה כנגד מדה – ש"בת קול מברכתו: הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה". ה"בת קול" מלמעלה מכוונת כנגד הרמת הקול של האדם בעת הבאת הביכורים.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

"הבאת ביכורים" – ומה עם מעשר?

היום הזה ה' אלקיך מצוך גו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך

ושמרת ועשית אותם – בת קול מברכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה (כו, מז. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, הרי פ' תבוא מתחילה עם מצות הבאת הביכורים, אח"כ יש מצות ביעור מעשרות, ואח"כ הפסוק "ושמרת ועשית אותם". וא"כ, מדוע מפרש רש"י שיש כאן ברכה בנוגע ל"הבאת ביכורים", הרי בפרשה הסמוכה מדובר על וידידי מעשרות ולא על מצות ביכורים?

[ואין לומר שרש"י מביא את ביכורים רק בתור דוגמא ובאמת הברכה מתייחסת גם למעשרות (וראה משכיל לדוד) – כי, לשון הברכה "תשנה לשנה הבאה" אינו מתאים ביחס לווידידי מעשרות, שאינו "לשנה הבאה" אלא רק פעם אחת בשלש שנים, ועל כרחך שאכן רש"י מתכוון דוקא לביכורים].

ויש לומר בפשטות:

פרשת המעשרות מתחילה "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית", והיינו, שהמדובר הוא במי שרק בשנה השלישית מביא את כל המעשרות – גם של השנה הראשונה והשני'.

ומעתה מובן בפשטות שאי אפשר לפרש הברכה "ושמרת ועשית אותם" על פרשת המעשרות הסמוכה לה – כי איך אפשר לומר שמברכים אותו שכן יעשה עוד הפעם, "תשנה לשנה הבאה", בעוד שעשה שלא כהוגן, והביא מעשרותיו באיחור, הרי זה היפך הברכה!

וזהו שהוכרח רש"י לקשר את הברכה כאן עם פרשת ביכורים שבתחילת הסדרה – ולא עם פרשת המעשרות הסמוכה יותר.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"פ עמ' 228 ואילך)

"האמרת" ו"האמירך" – "בכל יום!"

את ה' האמרת חיום גו' וה' האמירך חיום גו' האמרת והאמירך – אין להם עד מוכיח במקרא. ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה: הבדלתו לך מאלקי הנכר 'להיות לך לאלקים', והוא הפרישך אליו מעמי הארץ 'להיות לו לעם סגולה'. ומצאתי להם עד, והוא לשון 'תפארת, כמו "תאמרו כל פועלי און" (כו, יז-יח. רש"י)

תמהו המפרשים, כיון שלהפירוש "לשון הפרשה והבדלה" אין דמיון במקרא כלל, ואילו להפירוש "לשון תפארת" יש קצת דמיון (בפסוק "תאמרו כל פועלי און") – מדוע פירש רש"י בתחילה שהוא "לשון הפרשה והבדלה" ולא פירשו שהוא "לשון תפארת"?

ויש לומר הביאור בזה:

לשון הכתוב היא "את ה' האמרת חיום .. וה' האמירך חיום" שפירושו הוא, כפי שפירש רש"י את לשון הפסוק הקודם "היום הזה" – "בכל יום". והשתא, אם נפרש "האמרת" ו"האמירך" שהוא "לשון תפארת" – אין הדבר מחוור כל כך, כי ה"תפארת" של הקב"ה ועם ישראל הוא בעיקר כאשר בני ישראל הולכים בדרכי השי"ת בפועל ומקיימים מצוותיו, והרי דבר זה אינו תמיד בגלוי, ואיך אפשר לומר ש"חיום" ו"בכל יום" ניכר "האמרת" ו"האמירך"!

ולכן פירש רש"י בתחילה שהוא "לשון הפרשה והבדלה", כי על ענין זה מתאים לומר שהוא דבר שנעשה "היום" ו"בכל יום", שהרי בכל מצב שבו ישראל נמצאים, מכירים הם בזה שהקב"ה הוא אלוקיהם – "הבדלתו לך מאלקי הנכר להיות לך לאלקים", וכמאמר חז"ל שישאלם הם תמיד "מאמינים בני מאמינים" (שבת צז, א. וראה פרש"י שמות ד, ב); וכן הוא מצד הקב"ה, שתמיד עם ישראל הם אצלו העם המיוחד והנבחר מכל האומות – "הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה".

(נ"פ לקוטי שיחות ח"פ עמ' 162 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

"על כרחך אתה חי" כתנאי להצלחה

התלבשות הנשמה בגלות הגוף השפל היא בעל כרחך / הנשמה רוצה להישאר בגלותה והעיקר למלאות שליחותה / מוכרח שירגיש תמיד "על כרחך אתה חי" / דוקא כאשר "אנוס על פי הדיבור" יכול להצליח בשליחותו

בנוסף שצריך המביא ביכורים לקרוא בשעת הבאתם, מספרים על מה שירד יעקב אבינו למצרים – "וירד מצרימה". ואמרו חז"ל (בנוסף הגדה של פסח) שירידה זו למצרים לא היתה על פי רצונו של יעקב, כי אם "אנוס על פי הדיבור".

ולכאורה הדבר תמוה ביותר: כאשר ירד יעקב למצרים, הלא ידע שזהו רצונו של השי"ת, וירידתו היא "על פי הדיבור", ויתירה מזו, הקב"ה נגלה אל יעקב והבטיח לו "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה" (בראשית מו, ד). ואם כן, מאחר שהדבר הוא רצון השי"ת, והוא ית' יורד עמו מצרימה וגם מבטיח להוציאו משם, הרי הי' לו ליעקב לקיים רצון השי"ת ולירד למצרים בשמחה גדולה ובחיות, ואיך יתכן שהי' לו הדבר לאנוס ולהכרח בלתי רצוי?

ותגדל התמיהה על פי המבואר בסה"ק (תניא פכ"ג. ועוד) בגודל מעלתם של האבות הקדושים, ש"האבות הן הן המרכבה" (בר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנו, ב), שכשם שהמרכבה אין לה רצון ותאוה משל עצמה, אלא היא כולה נתונה לרצון האיש המנהיג אותה, כך גם אצל האבות הנזה "כל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם". ואם כן, מאחר שהירידה מצרימה היא רצון השי"ת, הרי בודאי שגם יעקב רצה בזה, שהרי אין לו מציאות ורצון משלו, כי אם הוא מרכבה לרצון השי"ת בלבד, והכיצד הי' עליו קיום רצון השי"ת להכרח ולאנוס?

התלבשות הנשמה בגלות הגוף השפל היא בעל כרח

אודות ירידת הנשמה בגוף ושהייתה שם, אמרו חז"ל בסוף פרק רביעי דאבות¹ "על כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת". ולכאורה יש כאן סתירה מרישא לסיפא, שמ"על כרחך אתה חי" משמע שמציאות הנשמה בגוף אינה לרצונה, והדבר מובן בפשטות, שהלא הנשמה היא קשורה ודבוקה תמיד במקורה בחיי החיים ב"ה, וכאשר היא מלוכשת בגוף גשמי ונחות הרי הדבר הוא גלות וייסורים עבורה, ואם כן, רצונה של הנשמה הוא לצאת ממאסר הגוף ולשוב אל מקורה למעלה, ורק "על כרחך" מוכרחת היא להתלבש בגוף.

אבל מסיפא "ועל כרחך אתה מת", משמע להיפך, שרצון הנשמה הוא להישאר מלוכשת בגלות הגוף, ויוצאת משם רק "על כרחך". והיאך יתכן שידורו בחדא מחתא הרצון לברוח מן הגוף והרצון להישאר מלוכשת בו?

ומבואר בספר תניא קדישא (פ"ג), אשר שני רצונות אלו אמת הם, ושניהם מרכיבים את עבודת היהודי במשך ימי חייו והתלבשות נשמתו בגוף:

מצד אחד, צריך היהודי להתבונן ולהעמיק דעתו בדברים המעוררים את האהבה להשי"ת, עד אשר "תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו, ולאסתכלא ביקרא דמלכא, כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעלה", ועד כדי כך רוצה הוא להתדבק בהשי"ת, שהנשמה חפצה "ליפרד מהפתילה והעצים [היינו הגוף] שנאחזת בהן. . . עד כלות הנפש ממש, להשתפך אל חיק אבי' חיי החיים ב"ה, ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי, לדבקה בו ית"ו".

וזהו הרצון ש"על כרחך אתה חי", שהיהודי מעורר בלבו אהבה עצומה להשי"ת, עד שרוצה הנשמה להפרד מן הגוף ולהתכלל במקורה בהשי"ת, ומכל מקום "על כרחך אתה חי" בגזירת הבורא.

ומצד השני, הרי "על כרחך אתה מת", שיחד עם רצון הנשמה להיפרד מן הגוף, רוצה היהודי גם כן בהתלבשות נשמתו בגוף, ורצון זה נובע הוא ממה שיהודי בטל להשי"ת ולחפצו ורצונו, והרי רצון השי"ת הוא שתחי' הנשמה את הגוף, ושם דוקא תעבוד עבודתה, וכפי אשר יתבאר.

הנשמה רוצה להישאר בגלותה והעיקר למלאות שליחותה

תכלית כוונת ירידת הנשמה למטה והתלבשותה בגוף חומרי וגס, הרי זה משום שבכך נשלמת כוונת השי"ת בבריאת העולמות כולם – ש"נתאוהה הקב"ה להיות לו

1) שאומרים בשבת זו (פרקים ג-ד) על פי המנהג לומר פרקי אבות בכל חדשי הקיץ.

ית' דירה בתחתונים" (ראה הביאור בזה בארוכה בתניא פל"ו), שדוקא בעולם הגשמי והנחות תהי' להשי"ת "דירה", על ידי עבודתם של ישראל שהם מזככים ומקדשים את ענייני העולם עד אשר יהי' העולם כולו ראוי למדור לשבתו ית'. וכוונה זו אינה יכולה להתקיים בעולמות הרוחניים העליונים אלא דוקא "בתחתונים", בעולם הזה השפל שאין תחתון למטה הימנו. ולשם כך ירדה הנשמה למטה בגלות הגוף, בכדי שתמלא שליחות וכוונה עליונה זו בזיווך עניינים הגשמיים וקידושם.

וכאשר ישיב האדם אל לבו את תכלית ירידת נשמתו למטה, ותעודת שליחותו ועבודתו עלי אדמות, הרי אף שרצונו העצמי הוא להיפרד מן הגוף ולהתכלל במקורו ושרשו, הנה הוא מבטל את רצונותיו הפרטיים, ומתמסר כולו אל הכוונה העליונה שהיא בהתלבשות הנשמה בגוף דוקא.

וכאשר הוא בטל באמת אל השי"ת, הרי לא זו בלבד שהוא נכנע ומתבטל אל רצון השי"ת, אלא יתר על כן, שרצון השי"ת נעשה רצונו העצמי, והרי הוא בעצמו רוצה להישאר נשמה בגוף בגלות ובמיצר, ולעבוד את עבודת זיווך העולם מתוך ייסורי הנשמה וסבלה בחשכת הגוף.

ועד כדי כך הוא בטל לרצון השי"ת, עד שכאשר מגיע הזמן בו צריכה נשמתו להיפרד מן הגוף, הרי אף שכל מציאותה בגוף כרוכה בייסורים עצומים, מכל מקום אינה רוצה להיגאל משם, וכל רצונה וחפצה הוא להמשיך שליחותה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, וממילא "על כרחך אתה מת" – שגאולת הנשמה מן הגוף מן המצר אל המרחב היא בעל כרחה!

מזכרח שירגיש תמיד "על כרחך אתה חי"

והנה, שני רצונות אלו, לצאת מן הגוף ולהישאר בגוף, למרות היותם רצונות הפכיים, מכל מקום צריכים שניהם תמיד להיות מורגשים בלבנו של היהודי, ואי אפשר לזה בלא זה.

מחד הרי תכלית הכוונה בירידת הנשמה ועבודתה למטה, היא בכדי שתקדש ותזכך את העולם, ואם כן, ככל שתגדל אהבתה וכיסופי' להשי"ת, הנה תמיד צריך לידע ש"על כרחך אתה חי", והכוונה היא דוקא בעבודה בגוף גשמי.

ומאידך, אם יגיע האדם למצב שרצון השי"ת וכוונתו בהתלבשות הנשמה בגוף נעשה רצונו העצמי, והוא כבר אינו חפץ יותר לצאת מן הגוף, וניחא לי' במה שנשמתו מלוכשת בגוף הנחות והחומרי, הרי אזי יש סכנה חמורה שבמשך הזמן ישכח על תכלית הכוונה במה שהנשמה מלוכשת בגוף, ויימשך רח"ל אחרי תאוות העולם ותענוגותיו.

ועל כן, אם רוצה האדם להצליח בשליחותו עליו לידע שככל שירגיש יותר את גלות

הנשמה ואת מה ש"על כרחך אתה חי", הרי הדבר ראי' שהוא עומד באהבה אל הבורא ית"ש, וממילא יכול להצליח בשליחותו. ולמרות שהשליחות כרוכה אצלו בהרגש של גלות וייסורים אמתיים, מכל מקום רוצה הוא בהם בכדי למלאות כוונת בריאתו, ויעבוד עבודתו בחשק ובחיות. ואז דוקא עובד עבודתו בכירור הגשמיות כדבעי ואין חשש שיימשך אחר ענייני העולם.

דוקא כאשר "אנוס על פי הדיבור" יכול להצליח בשליחותו

ומעתה יובן מה שהי' יעקב "אנוס על פי הדיבור" בירידתו מצרימה, אף שהי' זה רצון השי"ת וכוונה העליונה. דאכן ירד יעקב למצרים בשמחה ובחיות לקיים חפץ הבורא ית"ש, ומכל מקום הרי ידע שהירידה למצרים היא ירידה עצומה, והוא מקום נחות וחשוך ביותר, ועל כן היו שני רצונות אלו משמשים בו יחד: מחד "אנוס" ויורד בעל כרחו, שהרי לערוות הארץ הוא יורד ואינו מקום מתאים ליהודי, ומאידך עושה זאת בשמחה ובחיות לקיים רצון ה'.

ודוקא כאשר הי' רצונו של יעקב שלא לירד למצרים, וירד "אנוס על פי הדיבור", הנה כאשר ירד לשם מחמת רצון ה', הרי הצליח בשליחותו ובמטרת ירידתו.

דכוונת ירידת בית ישראל מצרימה היתה שישאלו ענייני ו"ניצוצות" קדושה שהיו בגלות שם. ואכן הצליחו להוציא משם הכל, וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק "וינצלו את מצרים" – "עשאוה כמצולה שאין בה דגים" (ברכות ט, ב), והיינו שהוציאו משם כל ניצוצות הקדושה שנפלו שם. וכל זה מחמת שהיתה ירידת יעקב לשם כדבעי בידיעה שהמקום הוא נחות, והי' זה היפך רצונו ו"אנוס", שאזי דוקא יכול להצליח בשליחותו במקום סכנה זה.

ומזה ילמוד גם האדם הוראה בעבודתו, ובפרט בעבודה עם הזולת, שאם ההשגחה העליונה זימנתו אל מקום שהוא "מקום סכנה" ברוחניות, נגד רצונו, הרי מוכרח שהדבר הוא "על פי הדיבור", ואם כן בודאי יש לו שליחות לשם להפיץ את אור התורה והיהדות.

אבל התנאי בזה הוא שאכן הוא "אנוס", שמרגיש תמיד אשר שהייתו באותו מקום אינה על פי רצונו, והוא רוצה לברוח משם, אלא שעל כרחו שלחו המקום לשם, ואנוס הוא על פי הדיבור למלאות שליחותו שם, שאז יכול לעשות שליחותו מבלי להיגרר אחר גשמיות העולם. ויחד עם זאת צריך לעשות שליחותו בשמחה כי מבטל רצונו לרצון הבורא עד אשר יצא משם "ברכוש גדול".

פנינים

דרוש ואגדה

בין "מודה אני" ל"מודים אנחנו לך"

תוכנה של מצות בכורים הוא הודי' של מביא הבכורים להקב"ה על הטובות שנעשו עמו. והנה, בנוגע למצות הבאת ביכורים מצינו שתי דיעות, אם חיובה התחיל רק לאחר כיבוש וחילוק ארץ ישראל, או מיד בבואם לארץ (ראה במקור הדברים שקו"ט בזה, ורש"י). ויש לבאר שתי דיעות אלו בעבודת האדם לקונו, שהן על דרך שני אופני הודאה להקב"ה שישנם בכל יום ויום:

א. ההודאה מיד כשניעור האדם משנתו, שאומר "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתי כו'". הודאה זו לא באה ע"י התבוננות ומסקנא שכלית בגודל הטובה שנעשתה עמו בהחזרת נשמתו, שהרי זה עתה נתעורר משינתו, ואינו שייך עדיין להתבוננות, אלא היא תוצאה מהאמונה הפשוטה הנטועה בלב ישראל, שבאמונתו הטהורה הוא מכיר שזה שהוא ניעור משנתו זה מפני שהקב"ה מחזיר לו נשמתו.

ב. ההודאה בעת התפלה - בתחילת התפלה - "הודו לה' קרא בשמו", ואח"כ כמה פעמים במשך התפלה, וכן בתפלת העמידה - "מודים אנחנו לך", עד לסיום התפלה - הפסוק "אך צדיקים יודו לשמך גו'". הודאה זו באה על ידי התבוננות שכלית, ככל עניני התעוררות בעת התפלה הבאים על ידי התבוננות, שהרי לפני התפלה חייב אדם להתבונן "ויחשוב מרוממות האל-ית' ובשפלות האדם" (אור"ח סצ"ח ס"א וברמ"א), שכתוצאה מההתבוננות הרי הוא בא להודות לה'.

וזהו החילוק בין שתי הדיעות הנ"ל בחיוב בכורים מן התורה:

דיעה אחת ס"ל שההודאה דבכורים היא מיד בכניסת ישראל לארץ, כמו ההודאה ד"מודה אני" שאומרים "מיד כשנעור משנתו"; משא"כ הדיעה השני' ס"ל שההודאה דבכורים היא דוקא לאחר גמר הכיבוש והחילוק של כל הארץ, שאזי ההודאה לה' על נתינת הארץ היא בפירות שהם בתכלית השבח, כמו ההודאה בהמשך ובסיום התפלה, לאחר כל עניני התבוננות, שאז ההודאה לה' היא מתוך הכרה עמוקה בחסדי ית'.

(עי' לקוטי שיחות חל"ד עמ' 145 ואילך)

מדוע ירידת הנשמה היא "לשון שמחה"?

והי' כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה

(כו, 8)

יש לבאר כתוב זה בעבודת האדם לקונו:

"כי תבוא אל הארץ" קאי על ירידת הנשמה לארץ הוזהר הגשמי, שהיא ירידה גדולה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. ועל זה נאמר "והי"א ואמרו רז"ל שכל מקום שנאמר והי' אינו אלא שמחה (כ"ד פמ"ב, ג). ולכאורה יפלא, הרי ירידה זו היא ירידה גדולה ביותר, ואיך אומרים על זה לשון שמחה? ומבאר הכתוב "אשר ה"א נותן לך" - שביאה זו אל הארץ היא מ"ה' אלקיך". ובמילא ברור שזהו תכלית הטוב ולא "ירידה" אמיתית.

ואם יטען הטוען, הרי, שלא כמו קודם ירידתה לעולם הזה, הרי בעולם הזה מוכרחת הנשמה להתחשב עם עניני עולם הזה, וא"כ הרי זו ירידה, הנה על זה ממשיך הכתוב ה"א נותן לך", שאין ישראל נתונים תחת שליטת ה"ארץ" אלא העולם "ניתן" להם ע"י ה', ובמילא כל עניני העולם אינם יכולים לבלבל, כי ישראל שולטים עליהם. ואדרבה, "לשון שמחה" יש כאן, כי ביכולת האדם להתעלות ע"י ירידתו לעולם הזה.

אמנם, עדיין אפשר לאדם לטעון איך שייך כאן "לשון שמחה", הרי טוב אמתי הוא רק כאשר האדם מתייגע ועובד על זה, ואינו רק בבחינת "מקבל", וכאן שהקב"ה "נותן" ומשליט את ישראל על העולם הרי האדם הוא "מקבל" בלבד? ולכן ממשיך הכתוב "וירשתה", שאין כאן "נתינה" מהקב"ה בלבד אלא "ירושה", שבירושה, הירוש הוא במקום המוריש ממש. והיינו, שכל יהודי הוא "חלק אלוהה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), ובמילא אינו בבחינת "מקבל" בלבד, אלא הוא "חלק" מהנותן והמוריש.

אלא מכיון שהאדם אינו מרגיש את זה שהוא "חלק אלוהה", לכן ממשיך הכתוב "וישבת בה" ש"אין ישיבה אלא עכבה" (מגילה כא, א), והיינו, שעל הנשמה להתעכב ולעבוד עם עניני עולם הזה, לבררם ולהעלותם. ובמילא גם מצד הרגשת האדם אינו רק "מקבל" מאחר שהוא זה שעובד ומתעכב בהעלאת עניני עולם הזה, ובמילא גם מצד הרגשתו "אין והי' אלא שמחה".

(עי' לקוטי שיחות ח"ט עמ' 357 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

שי' הרמב"ם בגדר חיוב והלכת בדרכיו

יביא דברי הש"ס והרמב"ם דיש חיוב בפני עצמו לנהוג בדרכי ה', ויקשה דלכא' הוא חיוב כולל מכמה מצוות ולא נתחדש בו דבר / יכריח דאין לתרץ שהחידוש הוא חיוב בדברים התלויים בלב לבד, ויסיק דהחידוש הוא הכוונה שבלב המחוייבת שצ"ל במעשים אלו

הרמב"ם שפירשו דהכוונה לביקור חולים וניחוס אבלים וקבורת המת וכיו"ב, שכל אלו הם חיובים מדין ואהבת לרעך גו' (שרשי סהמ"צ שורש ב. הל' אבל רפי"ד).

והנה בתשו' ר' אברהם בן הרמב"ם (הוצ' פריימן סי' סג. הוצ' שולזינגער כרך ההשלמה סי' ג) הק' במצוה זו שלכאורה הוא נגד כללי הרמב"ם בשרשי סהמ"צ (שורש ד) שלא מנה ציוויים הכוללים כל המצוות ו"לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו", והוכיח שם דהליכה בדרכי ה' היינו קיום כל המצוות [ועיי' זח"א קעה, ב דהמצוות נק' דרכי ה'. ועיי' שמו"ר פ"ל, ט. ברכות ו ע"א וז ע"א], ותי' ע"ז ד"אין אנו סומכים על מה שמורה עליו פשוטו של הכתוב [בלבד] אלא על מה שמורים

אי' בסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ח, היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא אמרו (פרשתנו כה, ט) והלכת בדרכיו. וכבר נכפל זה הציווי ואמר (עקב יא, כב) ללכת בכל דרכיו, ובא בפירוש (ספרי עה"פ) מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה ה' חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה ה' רחום מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה ה' חסיד. וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר (ראה יג, ה) אחרי ה' תלכו ובא בפירוש (סוטה יד ע"א) שרצה לומר ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם הא-ל יתעלה כו'. ולכא' צ"ע הא דנמנה כמצוה מחודשת בפ"ע, והוא אינו אלא חיוב הכולל כמה מצוות שכבר נצטוינו בכל אחת מהן בפ"ע מדין גמ"ח וכו', עיי' במאמר הש"ס שציין כאן

וי"ף בזה, שהחידוש בציווי דוהלכת בדרכיו "זולת מה שידענו" - מבואר בדברי הרמב"ם עצמו במה שדייק וכ' "צונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת", פי', דאי"ז ציווי הבא לחייב על האדם איזה מעשה או מידה שינהג ברחמים וחנינה וכיו"ב, כ"א הוא ציווי על ענין ההתדמות גופא, "להתדמות בו יתעלה כפי היכולת", ר"ל שהתנהגותו ברחמים וחנינה תהי' כוונתה ומטרתה על מנת שעי"ז יתדמה אל הבורא (ובדרך ממילא בא מזה גם החיוב באופן ההנהגה בפועל). ויעיי' שבת קלג: "הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה כו'". ונמצא שמצוה זו היא מחובת הלבבות, שכוונת האדם בהנהגתו ברחמים וחנינה וכו' תהא כדי "להדמות בו יתעלה", דרק מכיון שדרכים אלו הן דרכיו של הקב"ה לכן ה"ה מתדמה לו. ועפ"ז מתורץ בפשטות הטעם ש"והלכת בדרכיו" אינו ציווי כולל - דהא נתחדש כאן החיוב בכוונת ההליכה בדרכים אלו, "להדמות בו יתעלה".

ואין בזה סתירה למשנת"ל ד"והלכת בדרכיו" א"א שפירוש ציווי על הרגש שבלב, אלא על ההליכה (ועשי') בפועל בדרכיו, דמ"מ אין בהמבואר כאן שלילת הפירוש דקאי על ההליכה בפועל (ואדרבה, כנ"ל), כ"א שההדגשה בציווי זה גופא (שהוא על העשי') היא בכוונת ותוכן ההליכה בדרכיו של הקב"ה, שאינה אלא "להדמות בו יתעלה", דברים שבלב וכוונת האדם, שהליכתו בדרכים אלו היא רק משום שהן "דרכיו" של הקב"ה.

וע"פ ביאור זה בגדר החידוש דחיוב

עליו הכתוב והקבלה ביחד" וע"פ הקבלה הכוונה ל"דברים התלויים במדות" שהוא "דבר זולתי המצוות . . שהמצוות הן מעשיות".

וי"ע אם תירוצן זה מעלה ארוכה גם לקושייתן, כי סו"ס אף "דברים התלויים במדות" המדוברים כאן כבר מחוייבים ונכללים במצוות ואהבת לרעך כמוך, כמ"ש הרמב"ם בשרשי סהמ"צ שורש ט "שצונו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך".

והנראה דכוונתו במ"ש "שהמצוות הן מעשיות, והלכת בדרכיו אלו דברים התלויים במדות", דהציווי והלכת בדרכיו הוא (לא על הנהגה במעשה בפועל באופן של רחמים וכו', מעשה התלוי במדות, אלא) על הרגש שב"ב גופא, וזהו החידוש שבציווי זה מה שלא ידענו ממקום אחר. איברא דעדיין צע"ג בזה מתרי אפי', חדא דמפשטות ל' הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע רו והל' דעות פ"ו ה"ג משמע שהחיוב דואהבת לרעך כמוך כבר כולל לא רק ההנהגה באופן של ריעות כלפי חבריו אלא גם פשוטו כמשמעו ד"ואהבת", רגש האהבה שבלב (המביא בדרך ממילא חמלה ורחמים כו'), ומאידך הא הלשון "והליכת בדרכיו" מורה על ענין של עשי', הנהגה בפועל, ולא (רק) רגש שבלב, וכפשטות לשון הש"ס הנ"ל "אף אתה הלבש ערומים כו' בקר חולים כו'", וגם בסיום דברי הרמב"ם בסהמ"צ כאן כ' "נכפל זה הענין . . ההדמות בפעולותיו הטובות כו'". ועיין נמי לשונו במו"נ ח"א ספנ"ד.

וחמלה אלא **כפי הראוי**, ויהי' פעמים למקצת בני אדם נוטר ונוקם ובעל חימה כפי הראוי להם ולא מתוך כעס . . ותהי' מגמתו להפיק מה שיש באותה הפעולה מן התועלת הגדולה לבני אדם רבים". ומסיים (כנ"ל) ש"תכלית מעלת האדם להדמות לו יתעלה כפי היכולת . . שנדמה מעשינו למעשיו". ומהמשך העניינים משמע, דמ"ש הרמב"ם שאצלו יתברך כל המדות הן פעולות שאינן מתוך התפעלות, אין כוונתו לשלול בזה ענין ההתפעלות והשינוי רק משום שזה לא יתכן בו ית' (כמ"ש שם "לא מתוך התפעלות ולא מתוך שינוי . . הם נעשות מאתו ית' לא מתוך ענין נוסף על עצמו כלל"). אלא גם משום תוכן פעולות המדות עצמן, דכיון שפעולות אלו באו מאתו ית' לא מתוך התפעלות, לפיכך הן דרכים טובים וישרים **באמת**, שכל מדה ומדה היא באופן **הראוי** להעשות. וזהו המשך דברי הרמב"ם, שלאחרי שביאר תוכן ענין המדות אצלו יתברך, ממשיך, שכן ראוי לאדם להתנהג, ש"תכלית מעלת האדם להדמות לו יתעלה כפי היכולת . . שנדמה מעשינו למעשיו, מה הוא חנון אף אתה הי' חנון כו'", דכאשר האדם מתדמה לבוראו, והנהגתו במדות היא כהנהגת הקב"ה כביכול ע"פ מדותיו יתעלה, אזי תהיינה מדותיו של האדם **"כפי הראוי"**, ותושג התועלת השלימה הדרושה ממדה ההיא.

ועפ"ז יובן הקשר בין שני העניינים בספר היד - ה"מדה בינונית שבכל דעה ודעה", והציווי "להדמות אליו כפי כחו" על ידי שמנהיג עצמו בדרכים טובים

זה, יש ללמוד נפקותא לדינא, **באופן** העשי' בפועל המחייב מצד מצוה זו, ובהקדם דברי הרמב"ם בספר היד, בפירוש המצוה ד"והלכת בדרכיו", דנראה כאילו עירב בזה ב' דברים בלתי קשורים, דבריש הל' דעות האריך בדרך הנהגת האדם אשר "הדרך הישרה היא מדה **בינונית** שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות", וממשיך "ומצוין אנו ללכת **בדרכים האלו הבינונים** והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו . . והם הדרך **הבינונית** שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה'", ולצד זה הזכיר שם גם כמ"פ דמשמעות והלכת בדרכיו הוא המדות הנ"ל דרחום וחנון כו', "דרכים טובים וישרים", ש"חייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו". ועכצ"ל דהיינו הך, שכאשר האדם מנהיג עצמו ב"דרכים טובים וישרים" אלו מצד הכוונה כדי **"להדמות אליו כפי כחו"**, ה"ז גופא מחייבו "ללכת בדרכים אלו **הבינונים**".

ויובן זה ע"פ המבואר בארוכה במו"נ שם שדרכיו ומדותיו של הקב"ה הם "תוארי מעשיו", היינו "פעולות הדומות לפעולות הנעשות על ידי בני אדם מתוך התפעלות ותכונות נפשיות", וממשיך ש"ראוי למנהיג המדינה . . להתדמות בתוארים אלה וייעשו על ידו פעולות אלו במדה ובמי שראוי לכך לא מתוך סתם התפעלות . . כי כל התפעלות רעה", ומביא דוגמא - "ויהי' פעמים למקצת בני אדם רחום וחנון, לא מתוך סתם רגישות

כפי כחו", אזי במילא התנהגותו במידות אלו אינה (רק) מתוך התפעלות הלב, אלא מתוך כונה והתאמה ל**האמת** והתועלת הראוי ורצוי שבמדות אלו (כפי שהן אצלו יתברך), ואז הרי הוא אוחז במידה הבינונית שבכל דיעה ודיעה, וכלשון הרמב"ם במו"נ "כפי הראוי". ומצד זה, פעמים ההנהגה היא באופן של רחמים ופעמים במקצת בני אדם כו'.

וישרים ע"פ כל אותן הכנויין שנקרא בהן הא-ל, דב' ענינים אלו תלויים זב"ז ובאים מגדר אחד, כי ההנהגה ע"פ ה"קצוות" (שבכל דיעה ודיעה) נובעת, בדרך כלל, מהתפעלות (הלב) שאינה נותנת מקום להנהגה הפכית, ואין בה הכרעת הדעת להכריע אם במצב זה ראוי לעשות כן אם לאו – ועל כן הרי היא מביאה את האדם ל"קצוות". אבל כאשר האדם מנהיג עצמו במדות אלו רק בכוונה כדי "להדמות אליו

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

עבדו את ה' בשמחה

השמחה דרושה בכל מצב, גם בשעת עשיית תשובה. היא מבטלת דינים ופורצת גדרים, גם הגבלות בבריאות הגוף

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה

(תבוא כח, מז)

שמחה מעצם היותו יהודי

...חבל שלא מצאתי במכתבו פרטים על דבר השפעתו גם כן על אחרים לשמח את לבם, וכסיפור הידוע של הרה"צ הרה"ג כו' וכו' מוה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, שפעם מצאוהו באור בקר רוקד בשמחה גדולה, ועל השאלה לשמחה מה זו עושה, ענה שכאשר התעמק בברכת השחר בהברכה שלא עשני גוי, והסתכל ממה ניצול ומה טוב חלקו גורלו וירושתי שהוא יהודי, הנה אין לך שמחה גדולה מזו.

ולדידן הנה נוסף על זה גם כן מה שגילו לנו את תורת הבעש"ט ד"עבדו את ה' בשמחה", אשר בתוספת על מה שמבואר בהלכות דיעות להרמב"ם שאפשר לעבוד את ה' "בכל דרכיך" היינו גם באכילה ושתי' וכו' - הנה נתוסף שלב אחד, שכל זה אפשר להיות בשמחה אמיתית.

(אגרות קודש ח"ה עמ' קנז)

...לשאלה כיצד להגיע לרמה גבוהה יותר של שמחה בעבודת השם, בהתאם לציווי "עבדו את ה' בשמחה" (תהילים ק, ב) - כדאי לזכור שכל הפעולות של יהודי בחיי היום יום הן חלק מעבודה אלוקית כזאת, כפי שמצוטט גם בשולחן ערוך, "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אורח חיים רלא, א). פירוש הדברים, שיהודי צריך להיות ברוח של שמחה לא רק כאשר הוא מעורב ישירות בדברים כמו תפילה ולימוד התורה, אלא במשך כל הזמן. ומכיון שהקב"ה מצפה לך מהיהודי, ברור שזהו דבר שניתן להשיגו.

דרך אחת לגרום לשמחה ואושר כאלה היא, כפי שהוסבר במקורות שונים, להתבונן בזכות הנפלאה שהקב"ה נתן ליהודי ללמוד את תורתו ולקיים את מצוותיו, עם היכולת להפיצן בסביבתו. אם מלך בשר ודם בוחר אדם מתוך פינה נידחת בממלכתו ואומר לו שזה ישביע את רצונו של המלך אם הוא יבצע משימות מסוימות, זה בודאי יהי' מקור לשמחה רבה עבור אותו אדם. על אחת כמה וכמה שזה כך כאשר מלך מלכי המלכים, הקדוש-ברוך-הוא, פסח על כל המלאכים הקרובים אליו ובחר בעם היהודי כאן בעולם הזה שיקיים את מצוותיו בחיי היום יום.

לפעמים חוסר השמחה עשוי לנבוע מחוסר שביעות רצון אישי ממצבו של האדם בקיום השליחות האמורה. אני מציע שתעיין באותם חלקים בספר התניא (ראה תניא, חלק א, פרק לא) שעוסקים בבעי' זאת. שם מודגש שחוסר שביעות הרצון ממצבו האישי של האדם או מחוסר השלמות שלו, אינו צריך להפריע למצב של שביעות הרצון והשמחה ממה שהוא כן מקיים בענייני תורה ומצוות.

(תרגום מאנגלית - מורה לדור נבוכ' ח"א עמ' 79)

כשישמח - יתחיל להרגיש יותר טוב

...וכמובן, לשים לעצמו את המטרה, כמו שכתוב וכפי שהבעל שם טוב הקדוש דרש מחסידים, "עבדו את ה' בשמחה", "עבדו" פירושו הן בתפילה ובתורה והן - באכילה ושתיה וכל שאר הדברים שאדם עושה, ואפילו באמצע השינה, כפי שהרמב"ם כותב בהלכות דיעות. וכשיעשה כך, יתחיל להרגיש יותר טוב, ועוד יותר טוב, ויהי' יותר בריא ויותר בריא, ויוכל לבשר לי בשורות טובות בזה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ה עמ' קנח)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

רוח של תשובה

שבת מברכין אלול, גרמה ביהודי להזזה מכל חיי החולין של כל השנה שעברה, וקול השופר של ראש חודש אלול עורר את היהודי לעשות חשבון הנפש מה עבר עליו במשך אחד עשר החדשים שעברו

פעם כולם חשו את הצורך במזון רוחני

...אלה שזכור להם 'הבית הישן', אף אם רק משנות ילדותם, זוכרים בודאי כיצד נראה הבית והרחוב היהודיים באותן שנים בערים ובעיירות בחדשי אלול-תשרי.

לפני חמשים שנה, כאשר המשחית המלוכלך של ה"הו-הא" עדיין טרם נברא, חשו כולם בצורך למזון רוחני.

המזון הרוחני שהורכב משמיעת פרק משניות אחרי התפלה, שיעור עין יעקב בין מנחה למעריב, שולחן ערוך אחרי מעריב, השביעו את רעבוננו וצמאוננו של כל יהודי והעמיד אותם על קרקע רוחנית יפה.

השפעת המזון הרוחני הורגשה ברחוב היהודי והאירה את הבית היהודי. היהודי הפשוט ביותר ידע דין, וסיפורים שונים ומאמרי חז"ל נשמעו לעתים קרובות בבית.

עם ההכנה לשבת קודש, השליך היהודי מעליו את חיי ששת ימי החול, ועם הדלקת נרות שבת ולבישת בגדי שבת - קיבלו את השבת הקדושה.

אבות ואמהות שמחו - בסעודות השבת - עם ילדיהם, והילדים ספגו לתוכם את קדושת השבת והחמימות היהודית.

לא כעת הוא הזמן ולא כאן הוא המקום לשוחח בפרוטרוט איך נראו הימים הטובים

באותם זמנים בבני ישראל בכלל ובחסידים בפרט, אך בכל זאת מן ההכרח להזכיר בקצרה שאצל חסידים הי' כל זה לפי אורח חייהם הם.

רוח של תשובה

כל זה הי' במשך כל השנה. אך כשהגיע חודש אלול הרי בקול השופר הראשון נעשה מצב הרוח בכל סוגי היהודים רציני.

"אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ו, ג) - האם יכול להישמע בעיר קול שופר, הרומז על אירוע רציני, והעם לא יתמלא חרדה.

שבת מברכין אלול, גרמה ביהודי להזזה מכל חיי החולין של כל השנה שעברה, וקול השופר של ראש חודש אלול עורר את היהודי לעשות חשבון הנפש מה עבר עליו במשך אחד עשר החדשים שעברו.

חשבון נפש זה, למרות שהי' שונה בכל יהודי בהתאם למצבו בתורה ועבודה ובהתאם למצבו הגשמי, אם יושב אוהל או בעל עסק, אך בדרך כלל זה עורר בכל יהודי מצב רוח של תשובה.

מצב רוח זה של תשובה הורגש לא רק בבית הכנסת ובבית המדרש, בתפלה החמה ובאמירת התהלים, ולא רק בשמירת שיעורי הלימוד, אלא גם בחיי הבית ובהנהגת העסקים.

אינני יודע איך נראו הימים הנוראים בערים אחרות, יודע אני איך הם נראו בליובאוויטש.

ערכי חודש אלול היו מוקדשים ללימוד החסידות, מקום הלימוד הי' בבית המדרש, שם היו מתאספים הרבה אנשים.

פעם אחת בשבוע - ביום חמישי בלילה, מפני שבליילה זה היו ערים כל הלילה ולומדים - היו מתוועדים כמה שעות בדברי התעוררות.

דברי התעוררות, מצב הרוח של מרירות יחד עם ניגוני ההתלהבות והמתינות, היו להם השפעה גדולה גם על אלה שלא הבינו היטב את דברי התורה החסידיים, וגם הם נספגו בלהב התשובה.

גם בחורים צעירים, כולל ילדים, השתכנעו מאד והיתה לכך עליהם השפעה מסויימת, שיתחילו להתנהג טוב יותר הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו.

זוכר אני זאת ממני עצמי. בהיותי בן שמונה שנים בלבד, הייתי נוכח בהתוועדויות אלול אלו, וזה השפיע עלי להטבת ההתנהגות בחיי ילדותי.

עם בואם של ימי הסליחות, התחזק יותר ויותר מצב הרוח הרציני והחלו להתקרב הימים הנוראים.

לקראת שבת

כא

ליל "זכור ברית" הי' ליל השימורים של הימים הנוראים. מאז היותי בן שש, אינני זוכר שבלייל ערב ראש השנה ילכו לישון כמו בלילה רגיל, כל אחד לפי דרכו הכין את עצמו לערב ראש השנה הבא, המוביל לימי הדין והמשפט.

שני ימי ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום כיפור היו הימים הנוראים וימים של עבודה.

ישנם דברים שיכולים לתאר אותם בכתב, זקוקים לכך לאדם מוכשר בעל שפה מתאימה, אך ישנם דברים שגם אדם כשרוני אין בכחו לתאר אותם בכתב, שכן מן הנמנע למצוא לכך את הביטויים המתאימים.

(תרגום מספר השיחות ה'ת"ש עמ' 9 ואילך - ספר השיחות ה'ת"ש המתורגם עמ' יז ואילך)

לקט מתוך דברות קודש

בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת

הדברים, שגם במקורם לא הוגהו ע"י רבינו, באו כאן כמעט

ללא עריכה, באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל

על הקורא

העולם הזה דומה לפרוודור

"בבית" - הכל מתוקן כדבעי, בעושר מופלג, "דירה" טובה ביותר, ו"רהיטים" פנים ויקרים ביותר; אבל כשנמצאים ב"אכסניא" - בעולם הזה שאינו אלא "פרוודור" - לא איכפת לי לישוב על חתיכת עץ, בידעי ש"בבית" מוכן עבורי עושר מופלג...

"הרב הגאון ...", עם כל התוארים הראויים לא' שהבעש"ט פורש בשלומו, בשאלו היכן מקום מגוריו. - אך בני העיירה השיבו לו שאין בעיירתם אדם כזה.

אמנם, כיון שהיתה לו שליחות מהבעש"ט, הרי בודאי לא יעזוב את העיירה עד שימלא את שליחותו. התחיל איפוא לחזור בעיירה ולחפש היכן נמצא ר' בער, ולא הצליח למצאו. עד שסוף כל סוף שמע ממישהו, שבקצה העיירה, באיזה בית קטן, חורבה, יושב מלמד בשם ר' בער ולומד עם ילדים קטנים. אולי הוא - הפטיר הלה - אותו ר' בער שהנך מחפש אחריו.

נו, בראותו שעד עתה לא מצא מישהו אחר, החליט לגשת לשם ולראותו. - סוכ"ס שלחו הבעש"ט, ובמילא אין לשאול קושיות... אולי אכן אליו נתכווין.

ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות המגיד:

אצל הבעש"ט היו כמה סוגי חסידים, גאונים וצדיקים כו', עד לאנשים פשוטים.

אחד מהם - יהודי פשוט, אכסנאי ("א קרעטשמער"), שבדרך חזרתו מביקורו אצל הבעש"ט הוצרך לעבור בעיירה שבה שימש המגיד כ"מלמד" בעת ההיא ("דער מגיד איז דאָרטן געזעצן און געקנעלט מיט קינדער"), ביקשו הבעש"ט שבעברו בעיירה ההיא, ימסור פרישת-שלום לתלמידו, תלמידו החביב וכו' - כפי שהי' קורא לו.

כאשר האכסנאי הגיע לעיירה - הנה בידעו שהבעש"ט שולח פרישת-שלום מיוחדת לתלמידו בלשון של חביבות ויוקר כו', התחיל לעורר רעש בעיירה אודות

לעצמי את הראש ליטול עמי רהיטים וכל שאר הדברים שיש לי בביתי.

נענה המגיד ואמר: כן הוא גם אצלי. "בבית" - הכל מתוקן כדבעי, בעושר מופלג, "דירה" טובה ביותר, ו"רהיטים" יפים ויקרים ביותר; אבל כשנמצאים ב"אכסניא" - בעולם הזה שאינו אלא כ"פרוזדור" - לא אכפת לי לישב על חתיכת עץ, בידעי ש"בבית" מוכן עבורי עושר מופלג...

בעזה"ז נמצאים במצב ר"בלכתך בדרך"...

זהו גם המענה לאלה ששואלים קושיא בנוגע לעבודתו של כאו"א: כיון שתובעים עבודה כזו שלפי-ערך נחשבת היא לעבודה קשה - למה מוסיפים עוד "נדן" . . העלם והסתר וגזירה, כאן חסר קצת בבריאות, וכאן חסר קצת כסף, וכאן ה"שאור שבעיסה מעכב" - ענינים שמבלבלים לעבודה!?

והתירוץ לזה:

כשנמצאים "בבית" - יש צורך במנוחה, הן בנוגע ל"ראש" והן בנוגע ל"לב" ("א רואיקע קאָפּ און אַ רואיקע האַרץ"), ללא פיזור הנפש וללא בלבולים. ואכן "בבית" - מוכן עבור כאו"א שלא בערך יותר מזה, כפי שמצינו במדרשי חז"ל (ירושלמי ע"ז פ"ג ה"א. ב"ר פס"ב, ב) שהראו לרבי אבהו שמוכן עבורו י"ג נהרי אפרסמון . . וכל זה - מה שהראו לו, ובמילא, אין זה אלא "גן עדן", ואילו "עדן", עליו נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך", "זה עדן שלא

בבואו לשם, מצא בית-חורבה שבו שררה עניות גדולה, עד כדי כך שהמגיד יושב - לא על כסא, כיון שלא הי' בביתו, "כורסה" - עאכו"כ שלא היתה בביתו, ו"ספה" - אין על מה לדבר בכלל...], כי אם - על חתיכת עץ, וכך לומד עם הילדים.

החיים בבית והחיים בדרך

לאחרי שמילא שליחותו במסירת פרישת-שלום מהבעש"ט - שאל אותו, היתכן שעם היותו איש קדוש, צדיק [כפי שמבין מזה שהבעש"ט שולח לו פרישת-שלום], אשר "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" - חי הוא בדחקות ועניות גדולה ביותר, עד כדי כך שאין לו אפילו כסא לישב עליו, וצריך לישב על חתיכת עץ? ...!

השיב לו המגיד - תוך כדי שאלה אודות מעמדו ומצבו הוא, והאכסנאי מספר לו שזכה ב"ה לעשירות גדולה, והמגיד מבקשו לצייר בפניו את דירתו, מספר החדרים שיש לו, ואיזה רהיטים יש לו וכו', והאכסנאי מסביר לו את יקר תפארת גדולתו . . שואל אותו המגיד: היתכן שעכשיו הנך לבוש בגדים פשוטים? ! והיכן מתאכסן אתה עכשיו - בחדר פשוט, "אן התפעלות", שלא כדבעי, ולא באופן מסודר? ! - והאכסנאי משיב: רבי, מה הנכם רוצים ("וואָס ווילט איר"), הרי עכשיו הנני בדרך; אצלי בבית - אילו הייתם רואים, הייתם נוכחים לדעת שהנני גביר גדול, אבל עכשיו רואים אתם אותי בהיותי בדרך, באכסניא, ובמילא, לא אכפת לי שיהי' באופן כזה, ולא אבל

שלטה בו עין כל ברי' (ברכות לד, ב) - הרי זה שלא בערך יותר!

אבל כשנמצאים במעמד ומצב ד"בלכתך בדרך" - דקאי על כללות הזמן שהנשמה נמצאת "בדרך", הן ההליכה בדרך מלמעלה למטה, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא", והן ההליכה בדרך מלמטה למעלה, לעלות מ"בירא עמיקתא" לה"איגרא רמה", אשר, במשך כל הזמן נמצא יהודי במעמד ומצב ד"מהלך" ("בין העומדים"), היינו, שאינו נשאר על עמדו, אלא מיום ליום הולך ומתעלה בעבודתו בעילוי אחר עילוי, כמשל המהלך בדרך שאינו נשאר באותה "אכסניא", אלא "הלוך ונסוע" מ"אכסניא" אחת לחברתה - אזי לא נוגע כל כך איזה "רהיטים" יש לו בדרכו;

מה שנוגע הוא - עשיית המלאכה כפי רצון בעל-הבית, היינו, מילוי השליחות שבשבילה ירדה נשמתו "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא", שאז יוכל לחזור

במהרה מבירא עמיקתא לאיגרא רמה, ולקבל ה"שכר מצוה מצוה" - מלשון צוותא וחברותא עם האדון, שהוא בורא העולם, והעולם הוא הדירה שלו - שזהו מה שנפעל ע"י העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שגם העולם למטה יהי' דירה לו ית', דירה דייקא, דירת קבע, "טרקלין", ולא "פרוזדור".

כאשר נמצאים "בלכתך בדרך" - צריכים למלא את השליחות כפי רצון הקב"ה. ואם רצונו של הקב"ה שיהי' זה באופן ד"לפום צערא אגרא", היינו, ע"י מלחמה ויגיעה דוקא - "בהדי כבשי דרחמנא למה לך". - צריך לידע שאין זה בתור עונש ח"ו, כי אם - כלשון חז"ל "צדקה עשה הקב"ה בישראל" - מפני שרצונו ליתן שכר גדול יותר ויותר, שלכן צריכה להיות העבודה באופן כזה דוקא (גם אם אין אנו מבינים את ההסברה שבדבר).

(י"ט בסלו תשי"ד)

כל עניני "לבן הארמי" נמצאים אצלו בדרך גירות

על הפסוק "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו . . עם לבן גרתי" - מוסיף רש"י "ותרי"ג מצות שמרתי", כי אותיות "גרתי" הן "תרי"ג".

דברי רש"י אלו טעונים הבהרה: כיצד, בכל זאת, משתלב פירושה הפשוט של המלה "גרתי" - שהוא במובן של גרות - עם הדרשה של תרי"ג? ויש לבאר:

- "עם לבן גרתי" - כל עניני "לבן הארמי", החפצים הגשמיים של העולם הזה, שור וחמור, צאן ועבד ושפחה, - כולם היו לגבי יעקב בבחינת "גירות", זרים היו לו, אין אלו מענינו של יעקב אבינו.

לדידו - רק הנשמה והתורה והמצוות "ביתיים" לו וקרובים אליו...

[כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר באחת משיחותיו מעשה במגיד ממעזריטש שהתבטא "בבית - שונה הדבר", כלומר: כל אדם מעונין שביתו יהיה מלא כל טוב, אך בהמצאו בדרך הוא מסתפק בדירה שאינה נאה ובריהוט שאינו נאה, והרי אנו נמצאים בדרך...]

כך יובן הקשר בין פירושה הפשוט של המלה "גרתי" לדרשתו של רש"י, שכן רק מתוך הזרות לגשמיות העולם - מתאפשרת שמירה מדוקדקת של תרי"ג המצוות, מבלי שתבל ומלואה יפריעו לכך.

(לקו"ש ח"א פ' וישלח)

רק מי שאצלו העולם הוא "ארעי" יכול לעשות מהעולם "קבע"

כתוב - אודות יעקב אבינו - "ולמקנהו עשה סוכות".

וביאור הענין בעבודה: "מקנהו" - הם דברים הנקנים ("איינגעקויפטע זאכן"), דהיינו, כל הדברים הגשמיים שהנשמה מצד עצמה אין לה שום שייכות אליהם, אלא ש"נקנו" וניתוספו אצל הנשמה ("א צוגעקומענע זאך") ע"י ירידתה בגוף. ועז"נ "ולמקנהו עשה סוכות" - שכל הענינים הגשמיים צריכים להיות באופן ד"סוכות", בדרך עראי בלבד, וכמארז"ל "העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין", דהיינו שכל עוה"ז אינו אלא כ"פרוודור".

ומ"ש "כדי שתכנס לטרקלין" - אין הכוונה לאחרי מאה ועשרים שנה דוקא, אלא ע"ד מארז"ל "עולמך תראה בחיך", דהיינו, שכאשר האדם נמצא כאן למטה צריכים הדברים הגשמיים להיות אצלו באופן של "עראי", בכדי שיוכל לעשות מהם - ע"י התומ"צ - ענין של "קבע".

והענין בזה:

לכאורה אינו מובן איך אפשר לעשות את העולם לענין של "קבע"? הרי כל סדר ההשתלשלות הוא ענין מחדש, שלא הי' קודם לכן, ולאחר "שית אלפי שנין" לא יהי' עוד, כמארז"ל "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב" או "תרי חרוב", וא"כ, אין זה אלא דבר זמני ("א צייטווייליקע זאך"), ואיך אפשר לעשות מזה ענין של קבע?

אך הענין בזה - דכיון ש"נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", דהיינו

דירה לעצמות ממש, שהוא מציאות אמתי ותדירי, אמיתי הענין ד"קבע", הרי עי"ז שמקשרים את העולם עם הקב"ה, היינו, שעושים את העולם דירה לו ית' ע"י התומ"צ, אזי נעשה גם העולם עצמו ענין של קבע.

אמנם, כדי לקשר את העולם עם הקב"ה שעי"ז נעשה העולם ענין של קבע – צריכה להיות ההנהגה באופן ש"למקנהו עשה סוכות", היינו, שהענינים הגשמיים מצד עצמם יהיו אצלו בדרך עראי, שדוקא אז בכחו לקשר ענינים אלו עם הקב"ה, ועי"ז לעשותם ענין של קבע.

(שמחת תורה תשפ"ו)

כל יהודי יכול להעמיד את עצמו במצב שעניניו הגשמיים לא יבלבלוהו

בנוגע לטענה שהאדם מבולבל מעניני עולם הזה, ואם כן, כיצד דורשים ממנו שיתעסק בתורה ומצות באופן שעניניו הגשמיים לא יבלבלוהו – הנה העצה לזה, שיעמיד עצמו במעמד ומצב שענינים אלו לא נוגעים לו, ושלא יחוש שחסר לו מאומה.

כידוע הסיפור (לקו"ש ח"ד ע' 1081) שהמגיד ממעזריטש שלח את אחד מתלמידיו לר' זושא מאניפולי, כדי שיתלמד ממנו כיצד לקבל את היסורים בשמחה. בבוא התלמיד לר' זושא, שח בפניו את מטרת בואו, אמר לו ר' זושא שהוא אינו מבין מדוע שלחו המגיד אליו (לר' זושא), שהרי לא חסר לו מאומה!...

והנה ר' זושא הי' הרי איש-אמת, ובאמרו שלא חסר לו מאומה, הוא אכן אחז בדרגה זו, מכיון שלא הרגיש שחסר לו ענין כלשהו בצרכיו הגשמיים, מחמת היותו שקוע ביותר בלימוד התורה, באופן של "יחוד נפלא", ובמילא לא הרגיש שחסר לו ענין כלשהו בגשמיות.

אע"פ שמצבו הגשמי בבית הי' נראה כפי שהי' נראה, אולם הוא לא הרגיש שחסר לו משהו. וכדברי המגיד ממעזריטש ש"בבית המצב הוא אחר"; כאשר נמצאים בבית וחסר שולחן, זה אכן נורא, אולם כשנמצאים באכסניא, אין זה כה נורא, היות שזהו פרודור בלבד.

כל יהודי יכול להעמיד את עצמו במעמד ומצב בו יהי' שקוע בלימוד התורה וקיום המצוות, באופן שעניניו הגשמיים לא יבלבלוהו, מכיון שיהי' כה שקוע בלימוד התורה, עד שלא יחוש לחלוטין שחסר לו פרט כלשהו בגשמיות.

כי ענין זה (שכאשר שקועים בענין כלשהו לא מרגישים שחסר משהו) אינו רק בעניני קדושה, או במדרגות גבוהות בקדושה וכו', כי מצד ענין ה'בחירה', ענין זה שייך גם בעניני העולם, עד שמצינו זאת גם אצל גויים (להבדיל).

כפי שידועים הדברים מאנשי הצבא (לאו דוקא יהודים, אלא אפילו גוים (להבדיל)), שבהיותם בעיצומה של מלחמה, הנה בגלל היותו שקוע כל כך בקרב, אזי אפילו כשנפצע מקליע ר"ל, לא הרגיש זאת כלל, היות שהי' שקוע במלחמה, המשיך לרוץ ולירות וכו', ורק לאחר מכן כשהסתיימה כל ה'התפעלות' וכו' מהמלחמה, שם לב לפציעתו.

ואם מצינו זאת בענין מעניני העולם, הנה על אחת כמה וכמה שענין זה שייך בעניני קדושה, היות שעניני העולם השתלשלו מכפי שענינים אלו הם בקדושה – שכאשר שקועים בלימוד התורה באופן של יחוד נפלא וכו', אין מרגישים כלל שחסר משהו, עד ששוכחים לגמרי על 'חיזו דהאי עלמא'.

(ש"פ מקץ תשל"ו)